

Cultura si Literatura Romana intre 1830-1860

Perioada Pasoptista

Prezentare generala:

Debutul secolului al XIX-lea este unul destul de agitat, insa marcat de transformari ce anticipeaza evenimentele din perioada anului 1848, si anume revolutiile din Europa si America. Acestea au avut ca scop eliberarea nationala si efectele ei s-au rasfrant asupra Tarii Romanesti si a Moldovei. Acestea, in urma Tratatului de la Adrianopol din 1829, au dobandit libertatea comertului si autonomia administrative. Domniile fanariote au fost inlaturate si s-au instalat domniile pamantene. Acest aspect a contribuit substantial la mari schimbari ce au generat relatii economice si politice noi, asezand societatea romaneasca intr-o noua etapa de civilizatie. Politica este regandita si conceptual este reformulate, avand in vedere noile relatii sociale. Kogalniceanu defineste acest concept astfel: Politica este puternica circulatie ce atata toata gandirea si toata idea caci din politica zivorasc teoriile, proiectele care imping activitatea multimei spre cai noua.

Perioada 1830-1860 are ca moment important anul revolutionary 1848 si de aceea este cunoscuta ca perioada pasoptista. Se poate sublinia ca acest concept are o tripla semnificatie. Prima ar fii aceea de concept sociologic, avand ca semnificatie idea de modernizare a vietii sociale, politice, culturale si implicit a vietii literare. A doua ar fii de concept estetic ce marcheaza debutul romantismului si clasicismului pe teritoriul tarii noastre. Cea de-a treia poate fii cea de concept metodologic de periotizare a secolului al XIX-lea intre anii 1830-1860. Nascut din tendinta numita haplogie, termenul de pasoptism este o creatie interna a limbii romane si explica intr-un singur cuvânt revolutia de la 1848 din Tarile Romane.

Programul pasoptismului dezvaluie doua aspecte importante. Pe de o parte efervescenta epocii datorita dezvoltarii societatii in ansamblu ei, iar pe de alta se constata ca in fruntea tuturor activitatilor se regasesc aceiasi oameni care isi ascuma competente in multe domenii, fiind ince acelasi timp scriitori, istorici, arstisti, oameni politici. Impreuna alcatuiesc generatia pasoptista, una dintre cele mai unitare din cultura noastra prin ideile promovate si normele adoptate. Se pot mentiona cei din Muntenia, cum ar fii Ion Heliade Radulescu, Grigore Alexandrescu, Nicolae Balcescu, Ion Ghica, Cezar Bolliac, Rosetti. De asemenea, se pot amintii si cei din Moldova precum Vasile Alecsandri, Kogalniceanu, Alecu Russo, Costache Negruzzi, dar si cei din Transilvania, ca Timotei Cipariu, Gheorghe Baratiu sau Andrei Muresan.

Dacia Literara:

O deschidere a culturii romane implicit a literaturii o provoaca aparitia revistei "Dacia Literara", ce restrange in articolul-program intitulat *Introductie*, o serie de idei ce circulau in vremea aceea. Acestea sunt in corcondanta cu ideile care se vehiculau in intreaga Europa. Miscare vine ca un fapt firesc avandu-se in vedere gandirea revolutionara a momentului pasoptist. Asadar, nu este un instrument de autoritate, ci ca un numar de idei acceptate prin consens de toti carturarii perioadei mentionate. Anul 1840 este cel care puncteaza aparitia Articolului Program al revistei Dacia Literara, ce a devenit manifestul nasterii oficiale al romantismului si in acelasi timp al clasicismului in literature romana.

Chiar dacă în cultura europeană cele două curente de largă respirație se nasc mai devreme și se pot distinge clar aparițiile lor cu operele literare caracteristice fiecăruia în parte, în cultura română ele se întrepătrund armonios, regăsindu-se în aceeași măsură în aceleași opere literare ale scriitorilor noștri. Decalajul se datorește nivelului la care se află cultura fiecărui popor în parte.

Programul Daciei Literare demonstrează spiritual creator al perioadei pasoptiste și modul în care s-au redescoperit rădăcinile culturii române, pentru că apoi să se transforme într-o literatură originală, ale cărei centre de forță se focalizează într-un capăt în romantismul occidental și cu celălalt în tradițiile naționale. Pentru o mai bună percepere a fenomenului declansat de momentul Daciei literare în contextul pasoptismului, vom analiza această perioadă a literaturii, având în vedere separate poezia, proza, dramaturgia și imaginea unor scriitori de bază ai perioadei amintite în acest capitol.

Vasile Carlova (1809-1831):

Este primul poet român modern. Cele cinci poezii publicate în revista *Curierul Românesc* dovedesc o tehnică deosebită în mântuirea versului în fiecare din aceste poezii intitulate sugestiv „Pastorul intristat”, „Inserare”, „Ruinurile Targovistei”, „Rugaciune”, „Marsul (Ostirii românești)”. Formația de militari nu anticipa poeziile de profunde inspirație romantică într-un decor convențional cu zeite din mitologia greacă, cu pastori, zumzet de pasarele și glas de pădure.

Andrei Muresanu (1816-1863):

Este unul dintre reprezentanții pasoptiști care, prin atitudine și militantism, a contribuit substanțial la reușita revoluției acelei vremi. Prin sarguință și capacitatea de vorbă deosebită, el a reușit să cunoască bine problemele existente în Transilvania și să promoveze prin articole publicate în presa acelei perioade o serie de idei avansate și a participat activ la Revoluția de la 1848 din această regiune românească aflată sub ocupație străină. Nu are o operă consistentă ca dimensiuni, însă ca poet a debutat cu versuri scrise în spirit romantic al perioadei, evocând actele de vitejie și curaj al trecutului nostru istoric. Trece la poezia satirică pentru că mai târziu să realizeze versuri patriotice. În anul revoluționar 1848 scrie poezia intitulată „Un rasunet”, răspândită destul de repede datorită faptului că a avut un suport muzical oferit de Anton Pann, devenind marsul revoluționarilor români. Animați de aceeași dorință de libertate, cei care au marsaluit pe strazi în timpul lui decembrie 1989 au adoptat spontan cântecul și versurile lui Andrei Muresanu cunoscute sub denumirea „Desteapă-te, române”. Imediat după acele evenimente a devenit Imnul Național al României.

Momentul pasoptist a fost reconfirmat prin entuziasm și hotărâre în momentul decembrie 1989, când dorința de a înlătura dictatura a însufletit românii cu același mesaj transmis de Muresanu, intonat pe strazile Bucureștiului în mod voluntar de românii care înfruntau moartea pentru libertatea generațiilor care vor veni, fără a cere recompensă pentru aceasta.

Poezia lui Andrei Muresanu rămâne valoroasă pentru literatura română prin modul în care transmite patriotismul autentic al unui revoluționar ce a știut să exprime cuvinte sensibile ceea ce un popor întreg simtea.

Vasile Alecsandri (1821-1890):

Din 1842 datează importanța sa călătorie în munții Moldovei, în urma căreia descoperă valoarea artistică a poeziei populare.

În anul 1834, împreună cu alți tineri boieri moldoveni, printre care viitorul domn A.I. Cuza și pictorul Ion Negulici, a fost trimis la studii la Paris, unde și-a dat bacalaureatul în anul 1835.

În 1837 s-a pregătit pentru un bacalaureat în științe, urmând cursurile Facultății de Inginerie, pe care nu a terminat-o. În 1838 apar primele încercări literare în limba franceză: Zunarilla, Marie, Les brigands, Le petit rameau, Serata. În anul următor s-a întors în țară și a ocupat un post în administrație până în 1846. Împreună cu Costache Negri a făcut o călătorie în Italia, care a devenit motiv de inspirație pentru nuvela romantică Buchetiera de la Florența.

În 1840, împreună cu Mihail Kogălniceanu și Costache Negruzzi a luat conducerea teatrului din Iași și și-a început ea de dramaturg care i-a adus cele mai constante succese. Opera sa dramatică însumează circa 2000 de pagini, rămânând cel mai rezistent compartiment al activității sale literare și va constitui baza solidă pe care se va dezvolta dramaturgia românească în principalele sale direcții tehnice: comedia străină și drama istorică. În noiembrie s-a jucat Farmazonul din Hârlău, iar în februarie 1841, Cinovnicul și modista, ambele preluate după piese străine. Poezii în limba română pe care le va grupa mai târziu în ciclul Doine și care sunt foarte strâns legate de modelul popular din care au luat naștere.

Alecu Russo (1819-1859):

A fost poet, prozator, eseist, memorialist și critic literar român (originar din Basarabia), ideolog al generației de la 1848. Este autorul volumului „Cântarea României”, tipărit anonim. Fără a revendica vreodată explicit această operă, a furnizat unul dintre cele mai cunoscute litigii de paternitate literară din istoria literaturii române.

S-a născut în familia unui boier de viță veche, dar cu o situație socială relativ modestă. Copilaria și-a petrecut-o la țară, în mijlocul țăranilor. Pe la 1829 o cumplită epidemie de holeră i-a secerat familia. Rămas orfan de mamă, Alecu Russo e trimis de parintele său la studii în Elveția. După studiile din Elveția, își continuă studiile la Institutul lui Francois Naville din satul Vernier de lângă Geneva. Pe băncile institutului scrie primele sale încercări literare. Majoritatea lucrărilor au fost scrise în limba franceză și au apărut postum în traducerea lui Alecsandri.

Costache Negruzzi (1808-1868):

Născut în Trifeștii Vechi (astăzi Hermeziu), din apropierea Prutului, lângă Iași, este fiul lui Dinu Negruzzi, de origine răzășească, ajuns boiernaș în rang de paharnic, și al Sofiei Hermeziu. Și-a început învățătura în greaca cu unul din dascălii greci mai cu renume pe atunci în Iași, iar românește învăță singur dintr-o carte a lui Petru Maior, precum însuși mărturisește într-un articol intitulat Cum am învățat românește, foarte interesant pentru detaliile pe care le dă asupra metodelor întrebuițate de profesorii din acea vreme.

Izbucnind revoluția din 1821, a fugit în Basarabia cu tatăl său. La Chișinău face cunoștință cu poetul rus Pușkin, care-i deșteaptă gustul pentru literatură și cu un emigrant francez de la care ia lecții de limba și literatura franceză. Din această perioadă datează primele sale încercări literare: Zăbavele mele din Basarabia în anii 1821, 1822. După moartea tatălui său, intră copist la visterie, începând astfel viața politică, cum făceau toți fiii de boieri pe atunci. În acest timp publică câteva traduceri de poezii („Mnemon” de Voltaire, „Prostia Elenei” de Marmontel), și câteva nuvele, care făcură mult efect. Îndemnat de scrierile patrioților de peste munți, studie istoria și dădu la lumină Aprodul Purice ca un fel de protestare indirectă la adresa domnului și boierilor din timpul său. Ales, în 1837, deputat de Iași în Obșteasca obișnuită adunare, instituită de Regulamentul Organic, apoi ca funcționar superior, și ca director al teatrului (alături de Mihail Kogălniceanu și Vasile Alecsandri), se arată pătruns de idei liberale și doritor de progres. În 1840 este ales primar al orașului Iași.

Negruzzi nu ia parte la mișcarea din 1848 și mult timp rămâne retras din afacerile statului, reintrând numai mai târziu ca judecător, ca membru în Divanul domnesc (1857) și apoi, sub domnia lui Cuza, ca director al departamentului finanțelor, ca deputat și ca epitrop la Sf. Spiridon. Se stinge din viață la 24 august 1868, și este înmormântat în cimitirul bisericii din Trifeștii Vechi.

Grigore Alexandrescu (1810-1885):

S-a născut la Târgoviște, în anul 1810, în mahalaua Lemnului, fiind al patrulea copil al vistiernicului M. Lixandrescu. Rămâne orfan și sărac, dar de mic e deștept, cu o memorie extraordinară. Învață greaca și franceza. Ajuns la București este elev la pensionul Sfântul Sava, fiind coleg cu Ion Ghica. Face cunoștință cu Heliade. Uimește pe toți prin talentul său poetic. Va sta și acasă la Heliade, care-i va publica prima poezie „Miezul nopții” în „Curierul Românesc”, urmată de elegia Adio la Târgoviște.

O vreme, a fost ofițer, dar a demisionat (1837). Din pricina unor scrieri (Anul 1840 și „Lebăda și puii corbului”) este întemnițat. A ocupat funcții mărunte. În 1848 redactor al ziarului „Poporul suveran”. În ultimii 25 de ani de viață a fost marcat de alienare mintală. A murit sărac la București în anul 1885.

A debutat cu poezii publicate în „Curierul Românesc” condus de Ion Heliade Rădulescu. Poezia sa a fost influențată de ideile care au pregătit revoluția din 1848. Poetul liric scrie, mai întâi, meditații romantice, sub influența lui Lamartine. Tonul este extraordinar de fantastic și umoristic. Cea mai reușită este Umbra lui Mircea la Cozia (făcuse o călătorie în Oltenia, cu prietenul Ion Ghica). E ultimul fabulist autentic din literatura română, lăsându-ne vreo 40 de fabule, în care adevărul e mascat, din cauza cenzurii autorităților („Câinele și cățelul”, „Boul și vițelul”, „Dreptatea leului”, „Vulpea liberală” s.a.). Lui Alexandrescu îi revine meritul de a fi consacrat în literatura română ca specii literare autonome epistola, meditația și satira. A tradus din Lamartine și Byron. Aprecieri critice: „ Alexandrescu este incontestabil cel mai de seamă fabulist al nostru...” (D. Popovici)

Ion Heliade Rădulescu (1802-1872):

A fost un scriitor, filolog și om politic român, membru fondator al „Academiei Române” și primul său președinte, considerat cel mai important ctitor din cultura română prepașoptistă. După obiceiul și în spiritul vremii, Ion Heliade Rădulescu învață limba greacă, înainte de a

învăța să citească românește din lucrarea Istoria pentru începutul românilor în „Dachia a lui Petru Maior” (asemeni lui C. Negruzzi, în Moldova). În 1818, el devine elevul lui Gh. Lazăr, căruia îi va urma la conducerea școlii de la „Sf.Sava”.

Este membru activ al asociațiilor culturale din epocă: „Societatea Literară” (din 1827), „Societatea Filarmonică” (din 1833), întemeietor al presei din Țara Românească: „Curierul Românesc” (1829) și „Curierul de ambe sexe” (1837), tipograf, editor, poet, prozator, critic. În 1846, Heliade propune planul unei „biblioteci universale”, menită să înzestreze cultura noastră cu toate capodoperele literare, istorice, filozofice ale tuturor timpurilor, întreprindere uriașă, ce depășea cu mult chiar puterile unei generații, oricât de ambițioase.

Nicolae Bălcescu (1819-1852):

Născut în București, într-o familie de mici boieri, era fiului pitarului Barbu și Petre și al „serd ăresei” Zinca Petreasca-Bălcescu. Va lua numele de familie al mamei sale, originară din Bălcești, Vâlcea, în locul celui al tatălui, Petrescu. Tatăl lui Nicolae Bălcescu a murit în anul 1824. Nicolae Bălcescu avea doi frați: Costache și Barbu, precum și două surori: Sevasta și Marghioala. Într-un alt document se mai pomenește și de o altă soră: Eleni. Studiază la Colegiul „Sfântul Sava”, începând cu 1832, fiind pasionat de istorie, avându-l coleg pe Ion Ghica, iar ca profesori, între alții, pe Ion Heliade Rădulescu. La 19 ani intră în armată, iar în 1840 participă, alături de Eftimie Murgu, Marin Serghiescu Naționalul, la conspirația Filipescu, care este descoperită și este închis la Mănăstirea Mărgineni, unde a rămas doi ani, până la 21 februarie 1843, la plecarea domnitorului Ghica și venirea lui Bibescu. Mitiță Filipescu este ținut doi ani, cu picioarele în apă.

După ce este eliberat înființează împreună cu Ion Ghica și Christian Tell o altă organizație secretă denumită Frăția, călătorește prin toate teritoriile locuite de români: Țara Românească, Moldova, Transilvania, Bucovina, precum și prin Franța și Italia și studiază istoria, fiind editor, alături de August Treboniu Laurian, la o revistă istorică numită Magazin istoric pentru Dacia, care a apărut începând cu 1844. În Franța se va implica în revoluția din februarie 1848, dar inspirat de această revoluție se întoarce la București pentru a participa la revoluția din 11 iunie, fiind timp de două zile ministru de externe și secretar de stat al guvernului provizoriu instaurat de revoluționari. Va fi de partea liberalilor, dorind împrăștierea țăranilor și vot universal.

Fiind arestat pe 13 septembrie 1848 de autoritățile Imperiului Otoman care au înăbușit revoluția, reușește să evadeze, plecând în Transilvania, de unde a fost expulzat apoi de autoritățile habsburgice. În primele luni ale anului 1849, trece prin Trieste, Atena și ajunge în Constantinopol. Apoi, la Debrețin, se întâlnește cu Lajos Kossuth, conducătorul revoluției maghiare, încercând un aranjament „pacificator” între revoluționarii români transilvani și cei maghiari. Lajos Kossuth îi face lui Bălcescu o impresie bună, el este de acord cu „proiectul” revoluționarului român. La 2 iulie 1849 se găsește la Pesta, unde este semnat „proiectul de pacificare”, un acord româno-maghiar cu revoluționarii unguri. Avram Iancu și revoluționarii săi se declară de acord să rămână neutri față de acțiunile militare ale maghiarilor, aceștia însă nu își respectă promisiunile, se ajunge din nou la conflict. În același timp însă trupele imperiale contrarevoluționare habsburgice și ruse intră în Transilvania și revoluția maghiară condusă de Kossuth este înfrântă.

Ca istoric, marea sa operă a fost „Românii supt Mihai- Voievod Viteazul”, pe care a scris-o în exil, începând cu 1849, rămasă manuscris și publicată de Alexandru Odobescu. Se exilează la Paris, unde încearcă să coaguleze forțele revoluționare europene aflate în exil, pentru

întemeierea unei confederații europene. Cu un pașaport eliberat la Paris, la 27 septembrie 1850, „au nom de Sa Majesté l'Empreur des Ottomans”, în primăvara lui 1852, pleacă la Constantinopol, de aici, la Galați și încearcă să pătrundă în Țara Românească, însă autoritățile nu-i permit, deși era bolnav și voia să o vadă pe mama sa, care era în vârstă și bolnavă. Medicii îi sfătuiesc să se stabilească în Italia, unde clima e mult mai blândă. Trece prin Malta, Napoli și se stabilește la Palermo, în Sicilia, la hotelul „Alla Trinacria”. Moare la Palermo de tuberculoză la vârsta de 33 de ani. În anul 1977, Cantemir Riscutia a făcut parte dintr-o delegație română plecată la Palermo pentru a descoperi locul în care se spunea că ar fi înmormântat Bălcescu. Totul pornise de la mărturia unui marinar, care credea că trupul românului mort în exil se afla în galeria de mumii a călugărilor capuccini.

Acest portret, de o mare sobrietate, nu ne transmite numai imaginea personajului, ci și admirația pictorului pentru adevăratul conducător al revoluției de la 1848. Lucrat cu măiestrie, portretul exprimă personalitatea vastă de gânditor și de luptător al lui Nicolae Bălcescu și se înscrie în galeria portretelor psihologice de seamă din istoria picturii noastre.

Concluzie:

În perioada pasoptista se afirma primii nostri scriitori moderni în cadrul curentului național popular, „Dacia literară”. Mihail Kogălniceanu, în articolul-program al acestei reviste, subliniaza clar ideile care vor sta la baza orientării literaturii: combaterea imitației și a traducerilor mediocre; necesitatea creării unei literaturi naționale prin stimularea scrierilor originale, inspirate din istoria patriei, din frumusețea ei, din pitorescul obiceiurilor populare; realizarea unei limbi unitare și a unei literaturi naționale. Mihail Kogălniceanu arată ca:

„Dorul imitației și-a făcut o manie primejdioasă, printru că omorârea în noi duhul național. Această manie este, mai ales, covârșitoare în literatură. Mai în toate zilele ies de sub tească cartii în limba românească. Dar ce folos! Ca sunt numai traducții din alte limbi și încă acelea de ar fi bune. Traducerile însă nu fac o literatură. Noi vom prigoni cât vom putea această manie ucigătoare a gustului original, însusirea cea mai frumoasă a unei literaturi. Istoria noastră are destule fapte eroice, fumoasele noastre tari sunt destul de mari, obiceiurile noastre sunt destul de pitorești și de poetice, pentru că să putem găsi la noi subieci de scris, fără ca să avem pentru aceasta trebuința să ne împrumutăm de la alte nații”

Bibliografie :

- „Istoria Literaturii Naționale pentru învățământ preuniversitar” Editura Andreas
- „Poezie și Istorie la 1848” Editura Albatros

